

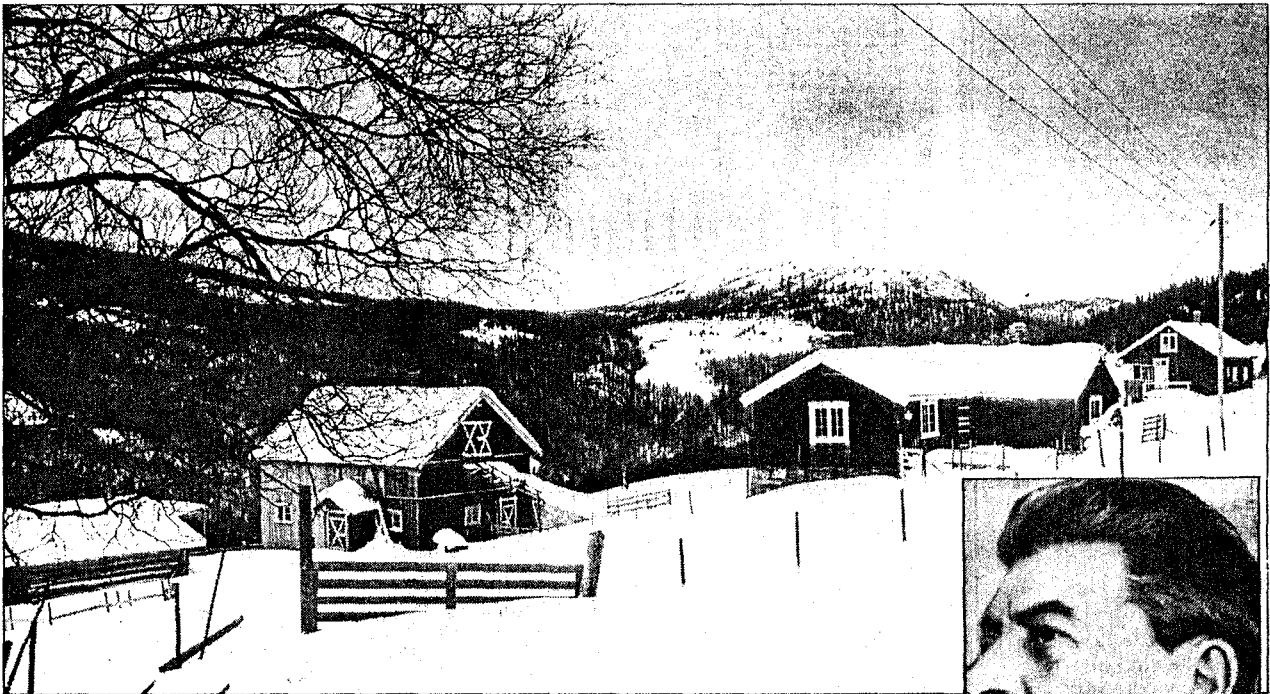
Budbrandsdølen Lillehammer Tilsfuer

STØRST

02733

Tirsdag 2. februar 1993. Nr. 28. 154. årgang. Kr. 8,00.

Ringebygging døde i Stalins fangeleir

I 1944 dro Ole Venaasen fra Ringebu til ny krigsinnsats for tyskerne på Østfronten. Siden har ingen vist hva som skjedde med ham. I 50 år har familien levd i uvisshet. I helgen kom imidlertid opp-

lysninger fra Moskva som viser at Venaasen var én av 47 nordmenn som døde i Stalins fangeleire under eller etter krigen.

Side 9

Døde i Stalins fangeleir

RINGEBU: Frontkjemper Ole Venaasen fra Venabygd døde i en av Stalins fangeleire i januar 1945. Fra han sist forlot hjemmet sommeren 1944 og til nå har familien ikke visst noe mer om hans skjebne. Sist søndag dukket navnet hans opp på en liste over døde krigsfrivillige Aftenposten hadde greid å grave fram fra russiske arkiver.

Ole Venaasen døde i en av Josef Stalins fangeleire i januar 1945.

Av Kristian Hosar

– Vi har ikke visst noenting. I mange år håpet vi selvfølgelig at han fortsatt skulle være i live og komme hjem. Men seks-syv år etter krigen kom presten og fortalte at han var død. Vi vet ikke hvor opplysningen kom fra. Ikke fikk vi vite mer om hva som hadde skjedd heller, sier familien til GLT.

Meldte seg i 1942

Ole Venaasen var en av de mange tusen unge nordmenn som meldte seg til frivillig krigsinnsats på tysk side. Påvirkning fra aktivt NS-hold gjorde at han meldte seg sommeren 1942. Familien sier at han ikke fortalte hvor han dro, bare at han «skulle på arbeid».

Han var hjemme to-tre ganger i løpet av tjenesten. Siste gang i 1944 ønsket han ikke å dra ut igjen, han var dessuten såret. Til slutt ble han imidlertid hentet av NS-lensmannen i bygda.

Tilbake satt kone og mindreårige barn. Det var siste gang de så mann og far.

I alle år etterpå har de levd i uvisshet. Like etter frigjøringen ble det fortalt at han var falt, men opplysningen kom fra et hold familien ikke hadde særlig tiltro til. Noe annet var det da presten flere år senere brakte dødsbudskapet. Men utover på 50-tallet kom det stadig krigsfanger hjem, de siste kom fra Sovjet i 1953.

Siste slaget

I årene etterpå har ikke familien snakket så mye om det som skjedde den gang og hva som hadde hendt med familiefaren. En av kameratene fra fronten skrev imidlertid brev til Venabygd, men fortalte egentlig bare at Venaasen var borte, ikke nærmere om hva som hadde hendt.

– Vi har aldri visst noe skikkelg. Vi visste ikke at han satt i noen sovjetisk fangeleir. Men vi visste at han var med i det harde og siste slaget, og vi har vel gått ut fra at han mistet livet den gangen.

Barna har heller ikke snakket så mye om det som skjedde, men har selvfølgelig tenkt mye på faren. Men i vanskelige etterkrigsår ble det mer enn nok ellers med det daglige.

– Kan dere tenke dere å dra for å oppsøke graven?

– Vi vet ikke hvor han ligger, og det er vel snakk om en massegrav etter det vi skjønner av avisen, men det kan kanskje bli aktuelt for noen av oss å reise en gang, sier familien til GLT. De ønsker foreløpig ikke å si så svært mye om saken.

Vanskelig arkiv

Det er Aftenpostens Moskva-korrespondent Halvor Tjønn som i russiske arkiver har funnet fram til de nordmenn som døde i russiske fangeleire etter krigen. Han har fått anledning til å gå gjennom alle mapper til nordmenn som døde i fangenskap.

Det gamle sovjetiske arkivet er rotete og usystematisk. Det er håndskrevet med russiske bokstaver og mange av dokumentene er laget av personer som bare så vidt var skrivekyndige. Det vrirler av grammatikalske feil. Tjønn tar derfor alle mulige forbehold, men formannen i Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie, Knut Baardseth, sier til GLT at så langt han har kunnet kontrollere, virker navnene og opplysningene korrekte. Han har bare funnet et navn som antagelig er en forveksling eller feilstaving.

Til sammen er 206 nordmenn nedtegnet i den sovjetiske arméens arkiv over tilfangetatte eller internerte nordmenn. Minst 47 døde i sovjetiske fangeleire under og etter krigen.

– Ett faktum er imidlertid sikkert: Det store flertall av nordmenn som døde i Gulag-leirene var frontkjemper som tjenestegjorde i de tyske avdelingene på østfronten, skriver Halvor Tjønn i sin reportasje i Aftenposten.

Heinrich Himmler på besøk hos norske frivillige på Østfronten.

Propagandaplakat for å lokke norske frivillige i tysk tjeneste.

– Jeg var sammen med Ole Venaasen

– Jeg var sammen med Ole Venaasen både på rekruttskolen i Letland (Latvia) og i Sennheim i Elsass-Lothringen, forteller Knut Baardseth i Stange til GLT. Baardseth var også krigsfrivillig og er en av dem som både har stått fram og har samlet mest materiale om denne gruppen nordmenn.

– Vi skulle egentlig til Den Norske Legion, men den ble oppløst. Så var det aktuelt med Regiment Norge, men vi likte oss ikke på grunn av det store innslaget av tyskere. Deretter skilte vi lag. Ole Venaasen kom til Skijegerbataljonen, forteller Baardseth.

Fra egne arkiver kan Baardseth opplyse at Venaasen deltok i det voldsomme slaget ved Kaprolat og Hasselmann i Østkarelen 20. juni 1944, kort tid etter at han hadde vært hjemme i Venabygd for siste gang. I dette slaget falt over 100 norske frivillige, et stort antall ble også tatt til fange. Blant dem var Ole Venaasen. Etter dette slutter imidlertid Knut Baardseths opplysninger om Venaasen.

Venaasen var født i 1913. Han var den knapt 30 år da han meldte seg, men var allerede en storparten av de andre som kom i russiske fangeleire. En stor av dem var født mellom 1920 og 1924.

Ringbygging rømte fra Øst-Karelen

– 120 nordmenn falt i slaget ved Kaprolat og Hasselmann. Rundt 20 gikk i russisk fangenskap. Av dem kom noen få tilbake, lenge etter krigens slutt. Noen få kom seg unna ved å kaste seg i den iskalde Kapanez-sjøen. En av dem var en 17 år gammel frivillig fra Ringebu.

med å avslutte en bok om de nordmennene som deltok frivillig på tysk side i Finland. Boken kommer på Grøndahl-Dreyer Forlag.

Arneberg er den første nordmann som har besøkt disse øde strekningene etter krigen. Sist vår var han i den tidligere sovjetrepublikken Karelija for å samle stoff til sin nye bok. Han vil legge fram en omfattende dokumentasjon om det som skjedde i disse områdene.

– Hasselmann og Kaprolat er oppkalt etter to tyske offiserer og ligger inn mot Murmannskanalen noen mil fra grensen mot Finland, i Øst-Karelen, sier Arneberg.

Blodbadet ved støttepunktene Kaprolat og Hasselmann var slaget som kostet flest norske liv i landkrigen. Likevel er dramaet ukjent for folk flest. Mange av de 120 som falt, var 17-18 år gamle. Den norske skijegerbataljonen ble ofret av tyskerne disse midtsommerdagene. I den store krigen var det likevel et ubetydelig slag.

– Hvor ble de norske fangene plassert?

– De ble først ført bak fronten, men ble holdt i Karelen en stund. Senere ble de sendt til ulike leire østover, blant annet til Volodga-leiren som ligger nord for Moskva, forteller Sven T. Arneberg.

Disse døde i Stalins fangeleirer

Boris Nordmann, født 1914, døde 1945, fangeleir 1079, Øst-Karelen, Finland.	Edvard Skjerve, født 1914, døde 1945, fangeleir 1079, Øst-Karelen, Finland.	Jørgen Skjerve, født 1914, døde 1945, fangeleir 1079, Øst-Karelen, Finland.	Olav Skjerve, født 1914, døde 1945, fangeleir 1079, Øst-Karelen, Finland.
... (rest of the table content) (rest of the table content) (rest of the table content) (rest of the table content) ...

Faksimile over de norske frontkjemperne som døde i russiske fangeleire. Det er Aftenposten som har funnet fram til navnene ved å finkjemme russiske arkiv

Det er forfatteren Sven T. Arneberg i Hurdal som sier dette til GLT. Han er i disse dager i ferd